

Vitenskapskomiteen for mattrygghet
Postboks 4404
Nydalen
0403 Oslo

Deres ref:
Vår ref: 2011/109646
Dato: 22.06.2011
Org.nr: 985 399 077

Statens tilsyn for planter, fisk, dyr og næringsmidler

Mattilsynet

BESTILLING AV RISIKOVURDERING AV CANDIDATUS PHYTOPLASMA MALI (HEKSEKOST PÅ EPLE)

Mattilsynet vil med dette bestille en risikovurdering av skadegjøreren *Candidatus Phytoplasma mali* som forårsaker sykdommen heksekost på eple.

Bakgrunn

Candidatus Phytoplasma mali (eng.: Apple proliferation phytoplasma) er en skadegjører i gruppen phytoplasma og ble første gang påvist i Norge i 1996. Det regnes som sannsynlig at den kan ha blitt introdusert her i landet allerede på 1970-tallet. Skadegjøreren er oppført i vedlegg 1 i forskrift om planter og tiltak mot planteskadegjørere og er dermed forbudt å spre. I tillegg stilles det i forskriftens § 5, vedlegg 4B punkt 3 særskilte krav til at innenlandsk produksjon og omsetning av planter og formeringsmateriale av *Malus* (eple) skal være fri for sykdommen og tilsvarende krav i § 17, vedlegg 4A punkt 13.2 for planter og formeringsmateriale av *Malus* som importeres til Norge. Det er forbudt å importere slikt materiale av *Malus* til Norge fra land der sykdommen pærebrann er påvist, og fordi pærebrann er påvist i de fleste land i Europa, er det i praksis nesten ingen slik import pt. Det kan likevel gis dispensasjon fra importforbudet for plantemateriale fra land hvor pærebrann er påvist, jf. karantenebestemmelser for planter og plantemateriale m.m. som er forbudt å innføre til Norge, for materiale som skal brukes til forsøk, forskning, planteforedling eller til videre formering.

Candidatus Phytoplasma mali er oppført i EPPOs A2 liste, og den er regulert i EUs plantehelsedirektiv med lignende krav som i norsk regelverk. Patogenet er påvist i flere land i Europa, og sykdommen blir regnet som svært alvorlig for epleproduksjonen i de sørligere områdene. Det har de siste årene blitt publisert mange nye forskningsresultater, noe som gjenspeiler at dette er en prioritert skadegjører også internasjonalt.

Symptomer og spredning

Angrep av heksekost på eple gir symptomer på skudd, blad, frukt og røtter. Den alvorligste konsekvensen er at eplene blir små og smakløse, slik at salgbar avling reduseres. Navnet "heksekost" skyldes de unormale sideskuddene som utvikles på årsskudd på sensommeren. Knopper som normalt skulle være i hvile til neste år, bryter og danner sideskudd med unormalt spiss greinvinkel.

Sykdommen spres ved bruk av infisert formeringsmateriale (podekvist, grunnstamme), ved bladsugende insekter og ved at røtter på nabotrær vokser sammen (naturlig rotpodning).

Økt forekomst

Sesongen 2010 registrerte Mattilsynet en markant økning i antall påvisninger av *Candidatus Phytoplasma mali*. Både antall bruk med infiserte trær, og omfanget på det enkelte bruk var betydelig større enn det en har sett tidligere. Siden 2009 har Mattilsynet registrert heksekost på eple på 36 eiendommer i Norge, mest på Vestlandet, men også noe på Østlandet (tabell 1). Det forventes at ytterligere kartlegging vil avdekke flere funn.

Gjeldende forvaltningspraksis

Ved påvisning av heksekost i eple i en frukthage blir det gitt pålegg om destruksjon av infiserte trær, og evt. pålegg om sprøyting mot vektor hvis det er nærhet til en planteproducent. Ved påvisning i en planteskole ble det inntil januar 2011 gitt pålegg om destruksjon av all *Malus* på produksjonsstedet. I januar 2011 ble det derimot konkludert med at det i en overgangsperiode skal kunne dispenseres fra kravet om destruksjon av all *Malus* på produksjonsstedet ved påvisning i en planteskole for å unngå underdekning av epletrær i det norske markedet. Hvert enkelt tilfelle skal vurderes for seg, og forhold knyttet til et sett av risikofaktorer og resultater av prøvetaking skal inngå i vurderingen. Eksempler på risikofaktorer er: Hvorvidt det er brukt kontrollerte grunnstammer og podekvist eller ikke i planteproduksjonen, når på året podekvisten er skåret, vektorsituasjonen og sprøyteplan/-rutiner, beliggenhet av produksjonen i forhold til påvisning med mer. Endringen ble innført etter arbeid i en ad-hoc gruppe, bestående av folk fra Mattilsynet og Bioforsk, og dialog med fruktmiljøet og næringsorganisasjoner. Det kan også bli fattet vedtak om å sprøyte mot vektor.

Terms of reference

On the basis of the increased findings of *Candidatus Phytoplasma mali* the previous year, the Norwegian Food Safety Authority requests the Norwegian Scientific Committee for Food Safety to carry out a pest risk assessment in accordance with the ISPM No. 11 for this pest.

The following aspects should be considered specifically in the risk assessment:

- 1) Probability of introduction, with emphasis on the effectiveness of:
  - a) The specific requirements of Annex 4A point 13.2 in regulations related to plants and measures against pests in relation to preventing the introduction of the pest with plants intended for planting of *Malus* imported to Norway from countries known to be free of fireblight.
  - b) The requirements of "karantenebestemmelser for planter og plantemateriale m.m. som er forbudt å innføre til Norge" in relation to preventing the introduction of the pest with plants intended for planting of *Malus* imported to Norway from countries where fireblight is known to occur.
- 2) Identification and evaluation of potential pathways for spread under Norwegian conditions, with emphasis on their importance related to domestic spread of the pathogen
- 3) The effectiveness of the specific requirements of Annex 4B point 3 in regulations related to plants and measures against pests in relation to preventing the spread of the pest with plants intended for planting of *Malus* produced in Norway.
- 4) The probability of eradication of the pathogen from commercial apple production in Norway following the present requirements and control measures.
- 5) The economic consequences for fruit production and plant production of
  - a) Maintaining the present and transitional control measures as a future regime
  - b) Deregulating the pest, i.e. the pest should be considered as a quality pest.
- 6) Change in probability of spread and potential damage of the pest as a result of possible future climate change

Språk

Mattilsynet ber om at risikovurderingen skrives på engelsk.

Tidsramme

Det bes om svar på bestillingen innen 01.12.2011.

Kontaktperson

Saksbehandler: Randi Knudsen (raknu@mattilsynet.no)

Vedlegg: Tabell 1

Det er påvist heksekost på eple på 36 eiendommer i Norge i perioden 2009-2011. Tabellen gir en oversikt over kjent utbredelse i kommuner, infiserte sorter og berørte eiendommer. Oversikten gir ikke et fullstendig bilde av utbredelsen av heksekost i Norge pt. Tallene i parentes viser antall eiendommer. Sortsoversikten er ikke fullstendig.

Kommuner med funn i 2009-2011	Sorter	Type eiendom
Ullensvang (15)	Discovery (21)	Frukthager (31)
Sogndal (10)	Aroma (10)	Planteskoler(3)
Leikanger (6)	Summerred (6)	Privathager (1)
Lærdal (2)	Elstar (3)	Sortsamlinger (1)
Sauherad (2)	Prins (3)	
Aurland (1)	Prydeple (2)	
	Gravenstein (2)	
	Nanna (1)	
	Vista Bella (1)	

Med hilsen

Terje Røyneberg
Seksjonsjef